

המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין

המרכז למורשת המודיעין

מודיעין ומתודולוגיה מבט מעבר לים

קובץ מס' 4 - נובמבר 2018

תוכן עניינים

1	מבוא
5	התמודדות קהילת המודיעין עם 'Fake News'
10	יצירה ושימור אינטגרציה בקהילת המודיעין
12	האם האויב שלי יכול להיות בעל הברית שלי?
17	התמודדות עם מבצעי השפעה

מבוא

זהו קובץ הזרקורים המתודולוגי הרביעי במספר. קובץ זה נכתב במכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין הפועל במרכז למורשת המודיעין ונועד להציג סוגיות מתודולוגיות שונות בשיח המודיעיני בעולם שרלוונטיות לקהילת המודיעין הישראלית. התובנות המוצגות מתבססות על הכתיבה בנושאי מודיעין, ועל השיח המתנהל בקהילה שאנו מנהלים הפועלת ברשת החברתית.

הזרקור הראשון מתבסס על מאמרם של הקטור רנדון, אליסון ווילסון וג'ארד סנגאל העוסק בחקר דפוסי הפצת מידע כאמצעי למדידת אמינות כלי התקשורת בעידן ה"חדשות הכוזבות" ובתפקיד קהילת המודיעין בהקשר להתמודדות עם התופעה. במסגרת המאמר בוצע שימוש בכלים סטטיסטיים במטרה ליצור אלגוריתם המבוסס על מומחיותם של חוקרי קהילת המודיעין בזיהוי מידע אמין. המאמר מהווה הצצה לפוטנציאל של אנשי קהילת המודיעין בהתמודדות עם תופעת ה"חדשות הכוזבות".

בעקבות הזרקור עלו תובנות ומחשבות בקרב עמיתי המכון בנוגע להתמודדות קהילת המודיעין עם תופעת ה-'Fake News'. בין היתר נטען, כי לא ניתן לנתק את תופעת אחיזת ה-'Fake News' מתופעת ה-'פוסט אמת', שבמסגרתה עובדות מושלכות הצידה לטובת טענות רגשיות במסגרת השיח הפוליטי והציבורי. כמו כן, הועלתה הטענה כי גם ערוצים 'ליברליים מיינסטריים', שעל פי המאמר נחשבו בדרך כלל אמינים, הולכים ומקצינים את אופן הגשת המידע, כך שדיווח של מידע אמין באופן מוחלט ונקי מפרשנויות איננו קיים כיום כמעט בכלל. יצוין, כי תובנות נוספות מפורטות בהרחבה בזרקור הראשון.

הזרקור השני מתבסס על מאמרה של לסלי אירלנד ועוסק בגישה ייחודית לאינטגרציה בקהילת המודיעין. אירלנד שמה דגש על הגדרה ברורה של ראשי משימות, שהגיעו מגופי מודיעין שונים, והם בעלי אחריות זירתית ופונקציונאלית. ראשי המשימות יהיו כפופים באופן ישיר לראש הארגון המודיעיני-ממשלתי או המודיעיני-עסקי וכך יוכלו להשפיע באופן ישיר על קביעת התעודף המודיעיני. הכותבת מסבירה שנטייתם הטבעית של אנשים היא לפעול בנפרד אחד מהשני, לכן על מנת לשמר את האינטגרציה בין הגופים השונים נדרש להתבצע שינוי תרבותי, ובכך החשיבות הרבה של מנהלי המשימות, שזהו תפקידם.

הזרקור השלישי מתבסס על מאמרו של שון פ.ס. בארט, ועוסק בקושי של המודיעין האסטרטגי בזיהוי הזדמנויות בכלל, ובזיהוי הזדמנויות לשיתופי פעולה בפרט. תוצאות המחקר עליו מבוסס הזרקור הראו כי לניתוח הסביבה האסטרטגית מתוך תפיסה לפיה קיים איום פוטנציאלי יש השפעה משמעותית על היכולת של חוקר המודיעין לזהות שיתופי פעולה אפשריים. זאת, ללא קשר אם השחקן האסטרטגי מוגדר כ"בעל ברית" או כ"אויב". המאמר קושר בין תוצאות המחקר לבין הירידה בחשיבותו של המודיעין האסטרטגי. גם בישראל בצמתי החלטה מדיניים חשובים הקברניטים נטו לא להיעזר במודיעין, משום שהניחו, בין השאר, כי המודיעין יסייע רק במתן התרעות ולא באבחון הזדמנויות. ארגוני

המודיעין במערב מנסים לזכות באמון הקברניטים באשר ליכולתם להצביע גם על הזדמנויות, אך לפי שעה במידה מוגבלת של הצלחה. לפיכך, אנו מציעים ליצור קבוצת ביקורת, שתוכל לקום בקהילת המודיעין עצמה או בגוף חיצוני, תוך היעזרות במכוני מחקר, ושתפקידה יהיה לחפש אחר ההזדמנויות לשיתופי פעולה.

הזרקור הרביעי מתבסס על מאמרה של קארא פרדריק ועוסק בגישה חדשה להתמודדות עם מבצעי השפעה, השואבת מניסיונה של ארה"ב בסיכול טרור. כותבת המאמר מציעה חמישה עקרונות להתמודדות יעילה עם מבצעי השפעה: שיפור היכולות הטכנולוגיות; עידוד הפלטפורמות השונות לשתף פעולה ביניהן; יצירת שיתופי פעולה בין המגזר הפרטי לגופים ממשלתיים; השקעת משאבים במאמצי מניעה וסיכול; והסתייעות בבעלות בריתה של ארה"ב. בין הצעותיה של כותבת המאמר ניתן למצוא, כאמור, שילוביות בין הסקטור הפרטי לגופים הממשלתיים על ידי חילופי כוח אדם נקודתיים לתקופות זמן מוגבלות. הדבר עשוי לייעל את עבודת הניטור, להעשיר את המומחים משני הסקטורים ואף להוביל לפרויקטים משותפים המשלבים את הידע של שתי הדיסציפלינות. הדבר נדרש במיוחד בשעה שההובלה הטכנולוגית בתחום ההשפעה ברשתות חברתיות היא של המגזר האזרחי והעסקי.

בנוסף לארבעת הזרקורים, עלו במסגרת השיח המתודולוגי סוגיות נוספות. בין היתר הוצגה ב-Defense One הצעה להקמת יחידת אבטחת סייבר חדשה בארה"ב, שתורכב מאזרחים על בסיס התנדבותי בלבד. מטרת היחידה תהיה להתמודד עם פערים בחומות ההגנה של ארה"ב, שגופי הביטחון לא הצליחו למלא ושלמגזר הפרטי אין תמריץ למלא. היחידה תתמקד בסייבר ברמה המקומית, כאשר השאיפה היא שיוקם גוף על אחד שתחתיו יוקמו יחידות משנה בכל אחת ממדינות ארה"ב. בנוסף, היא תורכב מאנשים מקבוצות גיל שונות בקרב הקהילה המקומית, שלהם רצון לתרום למדינתם או לשפר את כישוריהם. כך, ניתן יהיה לראות אנשים בעלי זיקה לנושא הסייבר שיצאו לפנסיה, או לחילופין צעירים בעלי עניין במחשבים המעוניינים לצבור ניסיון ולהתמחות בתחום.

סוגיה נוספת שעלתה היא הביקורת על העיקרון שעומד מאחורי דיסציפלינת האיסוף במודיעין. במאמר שהתפרסם ב-War On The Rocks, נטען כי שיטת האיסוף מעודדת המשך של קליטת מידע רב ככל האפשר, וזאת במקום לחשוב בדרכים שונות, יצירתיות ומחדשות על המידע הקיים. לפי המאמר, שיטה זו מסכלת את היצירתיות של חוקרי המודיעין. בעולם מורכב ודינמי יש לפתח את החשיבה היצירתית ככל האפשר, על מנת שתוכל לספק פתרונות להפתעות מודיעיניות.

לבסוף, בקרב סוכנויות המודיעין בארה"ב קיימת מגמה המדגישה את הצורך בשיתוף פעולה עם גורמים חיצוניים, זאת לנוכח אתגרי השעה. בכתבה ב-The Signal Magazine נסקר הכנס השנתי של (Defense Information Systems Agency) DISA, שנמצאת תחת מחלקת ההגנה האמריקאית (DoD). ראש DISA הדגישה את חשיבות הדיאלוג ושיתוף הפעולה עם גורמים בתעשייה, וציינה כי העבודה המשותפת הרחיבה את יכולות הארגון

ומסייעת להגשים את החזון של חיבור הלוחם בשטח למרחב הקיברנטי. דוגמא לשיתוף פעולה זה ניתן לראות בחוזה שנחתם בין ה-DoD לבין חברת Data Computer Corporation of America (DCCA) בסך כ-140 מיליון דולר. במסגרת החוזה, החברה תסייע לסוכנות ההגנה האמריקאית לשפר את יכולות הסיגינט ואבטחת הסייבר.

בהמשך 'מבט מעבר לים' תוכלו למצוא הרחבות ותובנות נוספות אודות ארבעת הזרקורים, שהוצגו במבוא בקצרה בלבד. בנוסף, אנחנו מזמינים אתכם, הקוראים, להציע תחומים שאתם מעוניינים ללמוד על הדיון המתנהל סביבם בספרות המודיעין המקצועית בעולם, כדי שהזרקור יועיל לכם.

ניתן לשלוח התייחסויות לכתובת המייל: methodology.insight@gmail.com

קבוצת הפייסבוק 'מודיעינולוגיה'

הצטרפו ל-400 החברים שלנו בקבוצת 'מודיעינולוגיה' של המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין.

המטרה: יצירת תודעת מודיעין ושיח על תפיסות ומתודולוגיה.

על מה דיברנו עד עכשיו?

ביג דאטה, סייבר, חוכמת המונים, בינה מלאכותית, צורך ב"מהפכה בענייני מודיעין", דיסציפלינות המודיעין ועוד.

על המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין ותוצריו

המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין הוקם בשנת 2016, בראשות רח"ט מחקר לשעבר באמ"ן, תא"ל (מיל.) יוסי קופרוסר. המכון עוסק בתפיסות ומתודולוגיה המודיעינית הרלוונטית לקהילת המודיעין בישראל ובעולם, בהווה ובעתיד. לצורך כך, המכון מתבסס על ניסיונם העשיר של אנשי קהילת המודיעין הפעילה בישראל, ועל הכתיבה הנרחבת בתחומי המודיעין והביטחון באקדמיה ובמכוני מחקר בעולם.

במסגרת פעילותו, מפרסם המכון אחת לחצי שנה לערך גיליון של כתב העת "מודיעין הלכה ומעשה" (שלושת הגיליונות שפורסמו עד כה עסקו בשילוביות במודיעין, במודיעין בהשתנות מהירה וב"ביג דאטה" ומודיעין) הגיליון הקרוב יעסוק בתודעה (Cognitive Warfare) ומודיעין. כתב העת משקף את התפיסה לפיה המתודולוגיה הינה נדבך בפרקטיקה המודיעינית, ולכן הפרקטיקנים הם בעלי העניין והיכולת לפתח את תיאוריית המודיעין, אשר יישומה, מזין את המשך פיתוח הידע ביחס למודיעין.

המכון מהווה מרחב לשיח מתודולוגי של קהילת המודיעין הישראלית הפעילה וזוכה לברכה מראשי קהילת המודיעין. הוא רואה עצמו כאכסניה לשיח, כזרז וזים לפיתוח רעיונות שחוזרים בסופו של דבר לארגון על-ידי האנשים שפיתחו את הרעיונות.

לצד זאת, פרסומי המכון כוללים מחקרי עומק, המתמודדים עם שאלות מחקר מתודולוגיות באופן ממוקד, ונכתבים על ידי חוקרי המכון או עמיתי המחקר בו, אנשי קהילת המודיעין או אנשי אקדמיה העוסקים בתחומי המודיעין והביטחון.

תוצר זה, "מבט מעבר לים", נועד להאיר ולהנגיש סוגיות מתודולוגיות שונות, בהתבסס על הכתיבה האקדמית בנושאי מודיעין בעולם.

למכון קהילה רשתית של כ-400 חברים ב'פייסבוק' (קבוצה סגורה), שם מועלים באופן תדיר עדכונים מתודולוגיים על-ידי חברי המכון והן על-ידי חברי הקהילה.

מרחב עשייה נוסף הוא ביצוע ימי עיון וסדנאות לטובת קהילת המודיעין הפעילה, מפגש עם קורסים ושיתוף פעולה עם האקדמיה. כך למשל, בוצע לאחרונה יום עיון משותף של קהילת המודיעין עם אוניברסיטת חיפה בנושא ביג דאטה ומודיעין. יום זה היה תוצר של גיליון מספר 3 של כתב העת של המכון.

התמודדות קהילת המודיעין עם 'Fake News'

הקטור רנדון, אליסון ווילסון וג'ארד סנגאל¹

המאמר "Is it 'Fake News'? Intelligence Community expertise and news dissemination as measurements for media reliability" בכתב העת Intelligence and National Security ונכתב על ידי Hector Rendon, Alyson Wilson & Jared Stegall. המאמר עוסק בחקר דפוסי הפצת מידע כאמצעי למדידת אמינות כלי התקשורת. כותבי המאמר עשו שימוש בכלים סטטיסטיים במטרה ליצור אלגוריתם המבוסס על מומחיותם של חוקרי קהילת המודיעין בזיהוי מידע אמין. המאמר יכול להוות הצצה לפוטנציאל של אנשי מודיעין בהתמודדות עם תופעת ה"חדשות הכוזבות".

מספרן של הפלטפורמות תקשורתיות, ובהן רשתות חברתיות, סוכנויות ידיעות, עיתונים ואתרי חדשות אינטרנטיים, בהן מתפרסמים דיווחים חדשותיים במהירות ובאופן שוטף גדל בקצב מסחרר. פלטפורמות אלה יצרו סביבה מורכבת בה כל אדם יכול להעביר דרך את השקפת עולמו. בעזרת שימוש נכון בכלים וברשתות החברתיות ישויות עצמאיות יכולות להגיע לקהלים רחבים ולהשפיע באופן משמעותי על דעת הקהל, ומכאן שגם על המדיניות הציבורית. לכן, אחת ההשלכות של הפצת מידע לא אמין עלולה להיות השפעה שלילית ישירה על יציבות מדינות בתחומי חברה, פוליטיקה, תרבות וכלכלה. מגמה זו יצרה אתגר למהימנותם של כלי התקשורת, כיוון שנעשה מורכב יותר להבדיל בין מקורות אמינים לבין אלו בעלי מניעים נסתרים.

גם חוקרים בקהילת המודיעין אמורים להתמודד עם אתגר זיהוי אמינותם של כלי התקשורת. מטרת המחקר המוצג במאמר הייתה לייצר אלגוריתם שישקף את מידת האמינות של כלי התקשורת על ידי שימוש בכלים סטטיסטיים תוך התבססות על מומחיותם של חוקרי קהילת המודיעין.

לפי נוהל של קהילת המודיעין בארה"ב, ישנם מספר תנאים על מנת שכלי תקשורת ייחשב כ'אמין': מקורות אמינים יעבירו מידע שיכול להיות מאומת על ידי מקורות עצמאיים בעלי מוניטין; כאשר החוקר רואה לוגיקה בתוכן ובמבנה המידע שמועבר; ושהמידע עקבי ובעל אישורים מגופי תקשורת נוספים.²

במסגרת המחקר, נותחו באופן פרטני 68 כלי תקשורת על ידי חוקרים בקהילת המודיעין. על החוקרים היה לקבוע את מידת אמינות כלי התקשורת בטווח שבין: אמין; בדרך כלל אמין; די אמין; בדרך כלל לא אמין; לא אמין; והמקור לא יכול להישפט. לאחר שהחוקרים סיימו לסווג את כלי התקשורת, נערכו ניתוחים סטטיסטיים על בסיס סיווג החוקרים בכדי ליצור אלגוריתם המשקף את חוות דעתם של החוקרים למקורות אמינים ולא אמינים.

¹ חוקרים ב-'Laboratory for Analytic Sciences' באוניברסיטת צפון קרוליינה.

² Intelligence Community U.S. (2006), "Open Source Intelligence", Washington, DC. Retrieved from: <https://fas.org/irp/doddir/army/fimi2-22-9.pdf>

68 כלי התקשורת סווגו לפי אופיים כ'מיינסטרים ליברלים'; 'מיינסטרים שמרנים'; 'פרטיזנים ליברלים'; 'פרטיזנים שמרנים'; ו'סוכנויות ידיעות'. סיווג נוסף שבוצע היה בפלטפורמה בה פועלים כלי תקשורת, כלומר טלוויזיה, רדיו, עיתונים, אתרי חדשות אינטרנטיים בלבד, מגזינים וסוכנויות ידיעות.

מדדים לבחינת האמינות ותוצאות המחקר:

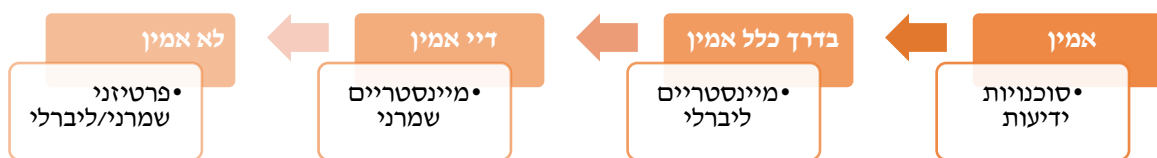
המאמר בחן את כלי התקשורת על פי מדדים שונים לאמינות. תוצאות המחקר הראו כי 25% מכלי התקשורת נחשבו כאמינים באופן מלא, 65% היו בדרך כלל אמינים או די אמין, ואילו 10% נחשבו כלא אמינים או בדרך כלל לא אמינים.

פלטפורמות כלי התקשורת: המחקר קבע באופן מובהק כי כלי התקשורת שמשמשים באינטרנט כפלטפורמה נחשבו הכי פחות אמינים. יתר על כן, כלי התקשורת שהופצו רק דרך האינטרנט נחשבו כלא אמינים באופן מוחלט. סוכנויות ידיעות נחשבו לאמינות ביותר ואילו עיתונים, טלוויזיה, רדיו ומגזינים נחשבו אמינים פחות, אך עדיין אמינים יותר מהאינטרנט.

שנת ההיווסדות: המחקר קבע באופן מובהק כי כלי התקשורת שנוסדו לאחר שנת 2000 נחשבו באופן עקבי לפחות אמינים. יצוין, כי מגמת הירידה באמינות החלה מאמצע שנות ה-90, כאשר האינטרנט צבר תאוצה גם בקרב צרכנים פרטיים.

אופי כלי התקשורת: המחקר קבע באופן מובהק כי סוכנויות ידיעות נחשבות לאמינות יותר מאשר שאר כלי התקשורת. בנוסף, כלי התקשורת שסווגו כ'מיינסטריים' נחשבו לאמינים יותר מאשר אלו שסווגו כ'פרטיזניים'.

יותר מאשר אלו שסווגו כ'פרטיזניים'.

רשתות חברתיות: הניתוח הסטטיסטי הראה כי קיים קשר בין אמינות לבין נתונים של רשתות חברתיות. המחקר הציע כי מספר גבוה של עוקבים ב-Twitter עשוי להצביע באופן מובהק על כלי תקשורת כאמין. יחד עם זאת, Facebook ו-Youtube לא הציגו תוצאות מובהקות. מכאן, שלכלי התקשורת, שהוגדרו כאמינים באופן מלא, היו במוצע יותר עוקבים ב-Twitter בהשוואה לשאר כלי התקשורת.

דפוסי תעבורת מידע באינטרנט: מדד זה כולל חמישה אלמנטים לבחינת כלי התקשורת: דירוג עולמי; דירוג בארה"ב; מספר הדפים באתר החדשות בהם צפה מבקר במהלך יום אחד; זמן יומי עבור מבקר באתר החדשות; ומספר אתרים שביצעו קישור לאתר החדשות.

על פי תוצאות המחקר לא כל המשתתפים הציגו תוצאות מובהקות. כך, דירוג עולמי וזמן הביקור באתר לא היו מובהקים. לעומת זאת, דירוג בארה"ב, כמות הדפים שנצפו על ידי מבקר וקישוריות לאתרים נוספים היו מובהקים.

ציטוטים: מדד זה מנתח כמה פעמים כל מקור חדשותי צוטט על ידי ארגון חדשותי אחר, כאשר ההנחה לקוחה מהעולם האקדמי, ועל פיה ציטוטים קשורים קשר הדוק לאיכות ואמינות. הציטוטים נבחנו מנובמבר 2016 ועד מרץ 2017, התקופה של 4 חודשים לאחר הבחירות לנשיאות ארה"ב. הנושא ולוח הזמנים נבחרו בשל אופי הסוגיות שעלו לאחר הבחירות, הקשורות לאמינות נתונים שהופצו דרך כלי התקשורת. לפי מדד הציטוטים, כלי התקשורת שנחשב אמין ביותר הוא סוכנות הידיעות 'Associated Press'. בקרב כלי התקשורת המיינסטרים ליברלים היה זה 'CNN' ואילו בכלי התקשורת המיינסטרים שמרניים היה זה Fox News. בכלי התקשורת הפרטיזנים ליברלים היה זה 'Buzzfeed', ויברטיזנים השמרניים היה זה 'Breitbart'. יצוין, כי נמצא שכלי תקשורת ליברליים נטו לצטט יותר כלי תקשורת ליברלים אחרים, ואילו כלי תקשורת שמרניים נטו לצטט יותר סוכנויות ידיעות ופחות כלי תקשורת שמרניים אחרים.

מסקנות המאמר ותובנות המכון:

לאור תוצאות המחקר ניתן להשוות בין כלי תקשורת המוגדרים 'מיינסטרים' לבין אלו המוגדרים 'פרטיזנים'. כלי התקשורת הפרטיזנים צוטטו פחות על ידי כלי תקשורת אחרים, דורגו במקומות נמוכים יותר בדירוג העולמי ובדירוג של ארה"ב, היו להם פחות קישורים על ידי אתרים אחרים והיו להם פחות פעילים ברשתות החברתיות. יחד עם זאת, משתמשים של כלי תקשורת 'פרטיזנים' קוראים בממוצע יותר כתבות ומשקיעים זמן רב יותר באתרי החדשות מאשר משתמשים של כלי תקשורת 'מיינסטרים'. ניתוח זה מעלה שלמרות שאתרי החדשות 'הפרטיזנים' מדורגים נמוך ברוב המשתתפים, במונחים של צריכת מדיה באינטרנט הם מצליחים לייצר תוכן שמתאים טוב יותר לקהל הקוראים שלהם.

ניתוח הנתונים מלמד שמדדים מסוימים היו חד משמעיים בנוגע לשאלה האם כלי התקשורת אמין או לא. כך, כל סוכנויות הידיעות, ללא יוצא מן הכלל, סווגו כבעלות אמינות גבוהה על ידי חוקרי המודיעין. מצד שני, כלי תקשורת שפרסמו באינטרנט וכן כלי תקשורת שסווגו כ'פרטיזנים' לעולם לא נרשמו ברמת האמינות הגבוהה ביותר. בנוסף, אם לכלי תקשורת יש לפחות כ-80 אלף קישורים מאתרים אחרים יש סיכוי משמעותי כי הוא ייחשב לאמין באופן מלא. כמו כן, גם שנת היווסדות כלי התקשורת ודירוג כלי התקשורת בארה"ב הראו תוצאות מובהקות בנוגע לאמינות. יחד עם זאת, חשוב גם להתייחס להתאמה של המידע והקרבה של התוכן לקורא.

את המסקנות הללו ניתן היה להפיק בזכות האלגוריתם שפותח על בסיס מומחיותם של חוקרי קהילת המודיעין שלקחו חלק במחקר זה. שיעור הדיוק שבין האלגוריתם לבין חוקרי המודיעין עמד על 85%, כאשר ב-50% מהמקרים האלגוריתם דייק באופן מוחלט. שלושת המשתתפים הרלוונטיים ביותר עבור האלגוריתם היו שנת היווסדות של כלי התקשורת,

כמות עוקבים ב-Twitter ובאופן מפתיע דווקא כמות הצפיות ב-YouTube (ראו תרשים מטה).

קהילות מודיעין בעולם בכלל, וישראל בפרט, משתמשות באופן שוטף במידע גלוי הנדלה מכלי התקשורת השונים. מכאן, שקהילות המודיעין יכולות להסתייע באלגוריתם, שפותח במחקר זה, על מנת לסנן באופן אפקטיבי את הדיווחים החדשותיים הנובעים מכלי תקשורת רבים בעולם.

המאמר משקף פוטנציאל של רתימת המודיעין לטובת ההתמודדות עם הסכנות בעידן של לוחמה תודעתית, היוצרות איומים על הדמוקרטיה במערב. הדבר יכול לבוא לידי ביטוי בלקיחת התפקיד של מיפוי וזיהוי תופעת ה"פייק ניוז" על ידי קהילת המודיעין. לקהילת המודיעין ישנם הידע והכלים הטכנולוגיים לפתח את האלגוריתם כמענה הן מול 'פייק ניוז' בתקשורת הממסדית או בניו מדיה, והן מול חתרנות חשאית שלא נותחה במאמר זה. ישנם מספר יתרונות ללקיחת תפקיד מיפוי וזיהוי התופעה על ידי קהילת המודיעין.

ראשית, התפקיד עשוי לייעל את עבודתם של חוקרי המודיעין ויחידות האיסוף במצב של ריבוי כלי תקשורת ומידע. כך, לאחר מיפוי השיח התקשורתי בזירות העיקריות, איתן מתמודדות ישראל, שטף המידע הבלתי נגמר יסונן ויתמקד רק בידע שסביר כי אמינותו גבוהה יותר.

שנית, בעידן ה'פייק ניוז' אזרחים רבים מודאגים ממידת אמינותם של כלי התקשורת. כך, לפי 'מדד הדמוקרטיה הישראלית' לשנת 2017 מידת האמון בתקשורת הייתה ועודנה נמוכה ורוב הציבור היהודי והערבי כאחד מסכימים עם ההיגד שהתקשורת מתארת את המצב במדינה גרוע בהרבה ממה שהוא באמת³. יצוין, כי לציבור האזרחים אין את הכלים והידע להתמודד ולסנן בעצמם באופן אפקטיבי את אמינות כלי התקשורת. לפיכך, בעידן זה של

³ הרמן, ת. (2017). מדד הדמוקרטיה הישראלית. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה. מתוך: <https://www.idi.org.il/media/9684/israeli-democracy-index-2017-he.pdf>

שקיפות יוכלו האזרחים ללמוד מפעולותיה של קהילת המודיעין בזיהוי ומיפוי כלי התקשורת.

לבסוף, תפקיד קהילת המודיעין בהתמודדות עם תופעת ה'פייק ניוז' עשוי לסייע גם לסקטור הפרטי. כך, תספק קהילת המודיעין את ההבנות והאלגוריתם, והחברה האזרחית תוכל לעשות בהם שימוש בכדי להתמודד עם אתגרי ה'פייק ניוז', רק מההבט העסקי.

בעקבות הזרקור עלו תובנות ומחשבות בקרב עמיתי המכון בנוגע להתמודדות קהילת המודיעין עם תופעת ה-'Fake News'. בדומה לעיקרון שמוזכר במאמר גם מנוע החיפוש של Google התמודד בראשיתו עם כמות מידע עצומה, ולפיכך עם הצורך לדרג את אמינותם של האתרים. על מנת להתמודד עם אתגר זה דירגה החברה אתרים על בסיס כמות הפניות. מכאן, מעניין כיצד Google הייתה מדרגת חדשות באופן מדויק בעידן הנוכחי, אילו היו יכולים לאנדקס תוצאות מתוך פלטפורמות סגורות, דוגמת Facebook.

תובנה נוספת שעלתה הייתה שלא ניתן לנתק את תופעת אחיזת ה-'Fake News' מתופעת ה-'פוסט אמת', שבמסגרתה טענות סובייקטיביות מוצגות כעובדות במסגרת השיח הפוליטי והציבורי. באופן כללי, מגמה שהולכת ותופסת תאוצה במערב היא של ניתוח מקורות סמכות ובעיטה בממסדים, לדוגמא ממסדיים תרבותיים, מדינתיים, משפטיים, רפואיים, אקדמיים ועוד. לכן, הבעיה טמונה בתרבות הנוכחית שמייצרת את צרכי ה'פייק ניוז' ולא בצרכנים עצמם. מכאן ייתכן כי הכלים הסטטיסטיים והאלגוריתם שהוצע במאמר יחמיצו את התמונה הגדולה.

לסיום, הועלתה הטענה כי גם ערוצים 'ליברליים מיינסטריים', שעל פי המאמר נחשבו כבדרך כלל אמינים, הולכים ומקצינים את אופן הגשת המידע. אומנם הערוצים לא הציגו שקרים בוטים, אך הם מציגים דיווחים מגמתיים, סילופים, הקצנות, ערבוב מידע עם דעות ופרשנות אישית ועוד. לפיכך, דיווח של מידע אמין באופן מוחלט ונקי מפרשנויות אינו קיים כיום כמעט בכלל.

יצירה ושימור של אינטגרציה בקהילת המודיעין

לסלי אירלנד⁴

המאמר '21st Century Intelligence – The Need for a One-Team-One-Fight Approach', פורסם בספטמבר 2017, בכתב העת 'Prism', היוצא לאור בארה"ב על ידי המכון ללימודי אסטרטגיה לאומית (Institute for National Strategic Studies) ועל ידי האוניברסיטה לביטחון לאומי (National Defense University). כותבת המאמר, Leslie Ireland, מציגה זווית ייחודית לנושא האינטגרציה בקהילת המודיעין, מתוך ניסיונה כראש משימת איראן במנהלת המודיעין הלאומי (DNI).

נושא האינטגרציה בקהילת המודיעין נדון רבות בהקשרי קהילת המודיעין האמריקנית ובפרט בהקשר לרפורמה שחלה בפעילותה לאחר אירועי ספטמבר 2001 וסוגיית אי הימצאותו של נשק להשמדה המונית בעיראק ב-2003. ועדת החקירה בארה"ב, שבחנה את הכשל המודיעיני בעיראק, טענה כי קהילת המודיעין האמריקנית למעשה לא תפקדה כקהילה, אלא כ"קונפדרציה רופפת". בנוסף, טענה הועדה כי התארגנותה של קהילת המודיעין בהתאם לתעדוף מסוים הייתה נראית הגיונית אמנם, אך לא הייתה אופטימלית לגיבוש ראייה כוללת.

עם זאת, לצד הכישלונות ניתן לראות מספר דוגמאות לאינטגרציה מוצלחת בקהילת המודיעין. במהלך המלחמה בעיראק, נדרשו הכוחות האמריקנים לבנות ולחזק את כוחות הביטחון העיראקיים. לפיכך, הוקם תא, שעסק באיסוף ומחקר של מודיעין פיננסי, שתכליתו הייתה להתמודד עם ההתקוממויות במדינה. התא, שנקרא 'Iraq Threat Finance Cell', הוקם תחילה בבגדד, ובהמשך התפתח באזורים נוספים בעיראק, אפשר אינטגרציה יעילה של המודיעין שכלל את כל הגורמים הרלוונטיים, לרבות הגורמים המבצעיים, שישבו זה לצד זה.

הצלחת התא האינטגרטיבי בעיראק הועתקה מספר שנים לאחר מכן לאפגניסטן, עם הקמתו של תא דומה במדינה בשנת 2008. לתא החדש 'Afghan Threat Finance Cell', בשונה מהתא העיראקי, היו כלים חדשים שפותחו לצורך משימתו ונועדו לאפשר ויזואליזציה של מידע מובנה ולא מובנה.

לטענת הכותבת "קל יותר לדבר על יצירת אינטגרציה מאשר לבצע אותה בפועל", משום שהדבר מחייב יצירת אמון. הדוגמאות שהוצגו עד כה בעלות מאפיין משותף והוא תחושת הדחיפות. הכותבת מסבירה שברגע ש"תחושת הדחיפות" חלפה, או ברגע שהאנשים חזרו לארגוניהם, שבה הנטייה הטבעית לפעול בנפרד האחד מהשני. לטענתה, לא ניתן לשמר את האינטגרציה בין הגופים השונים ללא שינוי תרבותי, ובכך ישנה חשיבות רבה למנהלי המשימות ב-DNI.

⁴ שימשה בעבר כראש משימת איראן (National Intelligence Manager) במנהלת המודיעין הלאומי (DNI) בארה"ב, שעוסק באינטגרציה בקהילת המודיעין.

לדבריה, במהלך כהונתו של גיימס קלפר כראש ה-DNI האינטגרציה נקבעה כמישמתו המרכזית של הארגון. במסגרת זאת, הוגדרו 17 מנהלי משימות, בעלי אחריות זירתית ופונקציונאלית. יתרונם של מנהלי המשימות הוא בהיכרותם עם המדיניות, ביכולתם לקבוע ולהשפיע על קביעת התעדוף המודיעיני, ועצם הגעתם מגופים שונים ומגוונים בקהילת המודיעין מעודדת את שיתוף הפעולה.

במאמר נטען כי הנכונות להשתתף במאמצים לשיפור התיאום ושיתוף הפעולה גדלה כשישנו צורך בהתמודדות עם פער או עם צורך חדש. למשל, יוזמה אחרת לאינטגרציה בקהילת המודיעין הנקראת "eye sight" מציגה שיתוף במידע, בטכנולוגיות ובמשאבים בין הגופים השונים בקהילת המודיעין, באופן המאפשר לסוכנויות הגדולות לחסוך במשאביהן, ולסוכנויות הקטנות ליהנות מכלים ומיוזמות שלא היו יכולים להרשות לעצמם לפתח באופן עצמאי. יוזמה זו משחקת תפקיד חשוב בשינוי התרבותי הנדרש לצורך טיוב שיתוף המידע בין הגופים השונים.

גם בתחום ההתמודדות עם איומי סייבר מציעה כותבת המאמר להגדיר מנהל משימה. המיקוד יהיה באיומי הסייבר על המגזר העסקי (ייתכן בגלל פעילותה במחלקת האוצר האמריקנית), שעלולים לפגוע באמון בין המוסדות הפיננסיים השונים לבין עצמם ובין המוסדות הפיננסיים ללקוחות. לפיכך, בדומה למנהלי המשימה ב-DNI הפועלים בסמכות ראש ה-DNI ומדווחים לו, מנהל המשימה בתחום אבטחת סייבר נדרש לפעול בסמכות המנכ"לים בחברות ולדווח להם. המגזר העסקי אמנם מתורגל בשיתוף מידע בנוגע לאיומי סייבר, אך אינו רגיל לגישת ה-Intelligence Driven Approach אותה הציגה כותבת המאמר.

האם האויב שלי יכול להיות בעל הברית שלי?

על הקושי של המודיעין האסטרטגי בזיהוי הזדמנויות

שון פ.ס. בארט⁵

המאמר "The Role of the Intelligence Community in Identifying Cooperative Opportunities" פורסם ב-2014 בכתב העת International Journal of Intelligence and CounterIntelligence ונכתב על ידי Sean F. X. Barrett. המאמר עוסק בתפקיד המתעצם של קהילת המודיעין בזיהוי הזדמנויות לשיתוף פעולה בזירה הבינ"ל ובגורמים המהווים מכשול בדרך לביצוע תפקיד זה. לטענת כותב המאמר, כישלון קהילת המודיעין בזיהוי ההזדמנויות עשוי להרחיב את מעגל ההזנחה של המודיעין האסטרטגי.

מקובל להתייחס לזיהוי איומים פוטנציאליים ולניתוח הזדמנויות כשני התפקידים העיקריים של קהילת המודיעין. התפקיד השני כולל בין היתר ניתוח הזדמנויות לשיתוף פעולה בזירה האסטרטגית העולמית.

המועצה הלאומית למודיעין של ארה"ב (NIC), הכפופה למנהלת המודיעין הלאומית (ODNI), שעוסקת בחשיבה אסטרטגית לטווח בינוני וארוך, טענה במאמרה "Global Trends 2025" שהסדר העולמי יעבור מעולם חד קוטבי, שבו ארה"ב היא השחקן הדומיננטי, לעולם רב קוטבי בו שחקני עבר, שחקנים חדשים ושחקנים לא מדינתיים ייקחו חלק בקבלת ההחלטות. הסביבה האסטרטגית החדשה תוביל לעלייה במשקלן של סוגיות על-לאומיות שיידרשו מהמנהיגים להגביר את שיתוף הפעולה עם שחקנים נוספים. המועצה ממליצה על יצירת רשתות בין שחקנים שונים שתתמקדנה בסוגיות ספציפיות ובאינטרסים ממוקדים. על מנת להקים רשתות אלה הצורך בזיהוי הזדמנויות לשיתוף פעולה עם שחקנים מגוונים ילך ויגבר⁶.

לטענת בארט, תפקיד זיהוי השותפויות הבינ"ל החדשות צריך להיות באחריות קהילת המודיעין. המחקר שכתב בוחן את יעילותה של קהילת המודיעין ושל המחקר המודיעיני בפרט, בזיהוי הזדמנויות לשיתופי פעולה בינ"ל.

מכשולים בזיהוי הזדמנויות אסטרטגיות

קיימים שני מכשולים עיקריים שעלולים לפגוע ביכולתו של האיש המחקר בזיהוי הזדמנויות:

⁵ קפטן שון פ.ס. בארט הינו קצין מודיעין בחיל הנחתים של ארה"ב הלוקח חלק בתכנית המודיעין האסטרטגית של חייל הים האמריקאי.

⁶ National Intelligence Council, "Global Trends 2025: A Transformed World", Washington, DC: Office of the Director of National Intelligence (2008): 80-88.

- הטיות קוגניטיביות – לפי כהנמן וטברסקי⁷, הטיות קוגניטיביות נובעות מהצורך של בני האדם לפשט הערכות מורכבות. לטענתם, הניסיון לפשט הערכות אלה יעיל בדרך כלל, אך לעיתים הוא מוביל לשגיאות חמורות. ניתן לראות סוגים שונים של הטיות בקרב חוקרי מודיעין הנדרשים לזהות הזדמנויות לשיתוף פעולה. כך, הטיה המבוססת על "יצר ההישרדות הלאומי", שטוענת כי הסבירות להצלחה תישקל כנגד הסיכון הכרוך בה, עלולה להדגיש בפני חוקר המודיעין את הסיכון ובכך לגרום לו לוותר על הזדמנויות לשיתוף פעולה. הטיה נוספת טמונה בתהליך ה"עיגון" בו אדם איננו בוחן תיאוריה על ידי הפרכתה אלא על ידי חיפוש מידע התואם לאמונותיו.

- הימנעות מלקיחת סיכונים – בקהילת המודיעין קיים קושי בהערכת ביצועיו של החוקר משום שלא קיים שווי מסחרי להערכתיו וכיוון שלא קיים מדד ביצועים משיביע רצון. בנוסף, כאשר קובעי המדיניות מתבקשים להעריך את ביצועי המודיעין הם עלולים להתייחס רק לתוצאה הסופית, שלעיתים לא משקפת את כלל ההישגים שהניב תהליך ההערכה. המשפטן ריצ'רד פוזנר⁸ טען, כי קשיים אלו מובילים את האנליסטים בקהילת המודיעין לרדוף אחר מטרותיהם האישיות על חשבון קהילת המודיעין. הדבר בא לידי ביטוי בהימנעות מתחזיות ברורות, בהתעלמות מאזהרות, בדחיית מתן תחזיות עד הגעת מידע נוסף, בהיסוס לעדכן תחזיות על בסיס מידע חדש ובחשש ממתן תחזיות שאינן עולות בקנה אחת עם תחזיותיהם של הבכירים. כמו כן, ציין פוזנר כי אנליסטים נמנעים מלהגדיר תחזיות כיוון שכול שהתחזית כוללת פרטים רבים יותר, כך סביר יותר שהיא, או חלק ממנה, תתגלה כטעות.

מהלך המחקר

מטרת המחקר, שהתקיים במרץ 2012, הייתה לבחון האם חוקר מודיעין אסטרטגי מסוגל לזהות איומים פוטנציאליים ולנתח הזדמנויות, מבלי שנקודת מבט אחת תפגע בשנייה. בארט בחן זאת על ידי ניסוי בו איש המחקר העריך שחקן אסטרטגי, לאחר שנחשף לתרחיש פיקטיבי ומעורפל. תוצאות הניסוי הושוו לתוצאות שחזו כהנמן, טברסקי ופוזנר.

בתרחיש פיקטיבי המשתתף האסטרטגי הוצג בצורה ניטרלית, וכן רשימת שחקנים אסטרטגיים בדויים הכוללים שישה "בעלי ברית" ושישה "אויבים". בכדי לצמצם את האפשרות כי המשתתף יקשר שחקן בדוי למאפיינים מסוימים, לדוגמא בעקבות אירועי ה-11/9 שם בעל צליל ערבי יקושר למדינות מסוימות, נבחרו שמות בריטיים מהתקופה הוויקטוריאנית (המאה ה-19). סביר כי שמות מיושנים אלו יצמצמו את טווח האסוציאציות של המשתתף ובכך ימנעו הטיות.

⁷ חתני פרס נובל לכלכלה לשנת 2002.

⁸ משפטן יהודי-אמריקאי, הידוע כאחד מאבות תורת הניתוח הכלכלי של המשפט.

במהלך הניסוי נאמר למשתתפים שהם חוקרי מודיעין העוסקים באסטרטגיה רבתי. לכל משתתף הוצג שם של שחקן אסטרטגי, המוגדר כ"בעל ברית" ואחר המוגדר כ"אויב", והיה עליו לענות על סדרת שאלות הבוחנות האם השחקנים מאיימים על האינטרסים של ארה"ב או מהווים הזדמנות ליצירת שיתוף פעולה. מחצית מהמשתתפים קיבלו את הרשימה שמגדירה מיהו "בעל ברית" ומיהו "אויב", והמחצית השנייה לא קיבלו רשימה זו.

מצורפת רשימת השאלות אשר מתוכן שאלות מספר 7,4 ו-9 הן שאלות שבוחנות איומים אפשריים, ואילו כל תשע השאלות הנותרות בוחנות אפשרויות ליצירת שיתופי פעולה. השאלות לבחינת שיתופי פעולה מציגות אפשרות ליחסים מועילים לשני הצדדים, למעט שאלה מספר 12 המציגה חשיבה אלטרואיסטית.

1. Given its rapidly growing economy, how likely would you be to recommend engaging _____ in a special trade agreement?
2. How likely do you think _____ would be to reciprocate this engagement?
3. How likely do you think _____ would be to cheat after establishing a formal trade agreement?
4. To what extent does _____'s increasing economic, political, and military influence serve as a potential challenge to U.S. interests in the region?
5. To what extent does _____'s increasing economic, political, and military influence present a potential opportunity for engagement and advancing the United States' own interests in the region?
6. How likely do you think _____ would be to reciprocate this engagement?
7. To what extent does _____'s control over key economic resources pose a threat to U.S. interests?
8. To what extent could _____'s control over key economic resources serve as the foundation for a potential mutually beneficial relationship, in which the United States provides _____ with other resources that _____ still needs?
9. To what extent could _____'s increasing military prowess pose a threat to U.S. interests in the region?
10. To what extent could _____'s increasing military prowess serve as the foundation for a cooperative counterterrorism campaign in the region?
11. To what extent could _____'s domestic terrorist and demographic problems serve as a leverage point for increasing U.S. influence in the region?
12. How likely would you be to recommend aiding _____ in combating these problems?

Figure 2. Survey template.

השערות המחקר ותוצאותיו

השערת המחקר היא, שהשפעת מתן רשימת "בעלי ברית" ו"אויבים" לחוקר, לא תשפיע על הסבירות לתוצאה חיובית לשיתוף פעולה. כלומר, החוקר סבור כי קיים איום פוטנציאלי בסביבה האסטרטגית, ולכן יתעלם מהרשימה ויעריך בחשדנות גם את "האויבים" וגם את "בעלי הברית".

התוצאות הצביעו כי ללא קשר אם השחקן האסטרטגי הוגדר כ"בעל ברית" או כ"אויב", ראיית הרשימה של השחקנים האסטרטגים צמצמה את ההסתברות שהחוקר יעריך את ההזדמנות לשיתוף פעולה כ"סביר" או "סביר מאד", והגבירה את ההסתברות שהוא יעריך את המצב כאיום באופן "סביר" או "סביר מאד".

בהתאמה, הסיכוי שהחוקר יבחר בתשובות ניטרליות יותר ביחס להזדמנויות לשיתופי פעולה עלתה, ואילו עבור משתני איום, חוקר המודיעין שהשתתף בניסוי בחר תשובות

ניטרליות פחות. לכן, כאשר החוקר סבור כי קיים איום פוטנציאלי בסביבה האסטרטגית הוא יעריך בחשדנות גם שחקנים שהוגדרו כ"בעלי ברית".

בנוסף, משתתפי הניסוי מיעטו לבחור בתשובות הקיצוניות יותר, גם לגבי הזדמנויות לשיתופי פעולה וגם לזיהוי איומים פוטנציאליים. ככל הנראה הסיבה לכך היא שהנסיינים רצו לצמצם את מרחב הטעות שלהם, בדיוק כפי שעושים אנליסטים בקהילת המודיעין.

מסקנות המחקר

טענותיהם של כהנמן וטברסקי בנוגע להטיות קוגניטיביות מסבירות את תוצאות המחקר, כאשר הטיית "יצר ההישרדות הלאומי" עומדת במרכז תהליך הערכת ההזדמנויות של האנליסטים ומכווניה אותם להסתכל גם על "בעל ברית" כאיום. ללא הטיה זו, כאשר האנליסט ייחשף לרשימת "בעלי הברית" ו"אויבים", הוא ככל הנראה יעריך את ה"אויבים" בסבירות גבוהה כאיום, ואילו את בעלי הברית הוא יעריך בסבירות נמוכה כאיום. אך, תוצאות מחקר זה הראו כי האנליסטים שנחשפו לרשימה העריכו גם את "בעלי הברית" וגם את ה"אויבים" כאיומים סבירים.

בנוסף, התוצאות מצביעות על הטעות שמבצע האנליסט כאשר הוא נוקט ביתר זהירות בזמן שהוא מתמודד עם איום פוטנציאלי.

תוצאות המחקר הראו גם כי לניתוח הסביבה האסטרטגית מתוך תפיסה לפיה קיים איום פוטנציאלי, יש השפעה משמעותית על היכולת של חוקר המודיעין לזהות שיתופי פעולה אפשריים. זאת, ללא קשר אם השחקן האסטרטגי מוגדר כ"בעל ברית" או כ"אויב". לכן, לטענת בארט החוקרים המתאימים ביותר קהילת המודיעין לזיהוי הזדמנויות לשיתוף פעולה הם חוקרים העוסקים במחקר מדיני. לטענתו, הסיבה לכך היא שהם אופטימיים מטבעם, ולכן סביר יותר כי תפיסתם לא תכלול את קיומו של איום פוטנציאלי.

על רקע זאת, בארט קשר בין תוצאות מחקרו לבין תוצאה שזוהתה לפני זמן, לפיה חשיבותו של המודיעין האסטרטגי הולכת ופוחתת, בעיקר מאז תום המלחמה הקרה. אחת הסיבות לכך היא חוסר זיהוי ההזדמנויות לשיתוף פעולה על ידי המודיעין.

תופעה זו איננה ייחודית לארה"ב. גם בישראל בצמתי החלטה מדיניים חשובים הקברניטים בדרך כלל העדיפו לא להיעזר במודיעין, בין השאר משום שהניחו שהמודיעין רואה את ההתרעה בפני איומים כמשימתו המרכזית ולא יסייע להם באבחון הזדמנויות, ובפרט שמדובר באפשרות להפוך יריב לגורם שניתן לשתף איתו פעולה. תופעה זו עלולה לגרום לתסכול בשורות המודיעין נוכח שאיפתו להבטיח שתוצרי המחקריים יילקחו בחשבון וישפיעו על תהליכי קבלת החלטות גם בהקשר של זיהוי הזדמנויות. לכן, ארגוני מודיעין במערב מנסים לזכות באמון הקברניטים באשר ליכולתם להצביע גם על הזדמנויות. לפי שעה, במידה מוגבלת מאד של הצלחה.

בארט כאמור סבור שאם האחריות תוטל על חוקרים עם רקע מדיני, ייתכן בעלי רקע דיפלומטי, הנוטים להיות אופטימיים מטבעם, ניתן יהיה להפחית את עוצמת הבעיה. עם זאת, מכיוון שמדובר בהטיה ארגונית מובנית, ספק אם די בכך.

לדעתנו, מעבר לפתרון המוצע על ידי בארט, ניתן להגדיל את הסיכוי לזיהוי אפשרויות לשיתוף פעולה, והזדמנויות בכלל, על ידי יצירת קבוצת ביקורת, שתפקידה מלכתחילה הוא לחפש אחר ההזדמנויות ואפשרויות לשיתוף פעולה. הקבוצה תוכל לקום בקהילת המודיעין עצמה או בגוף חיצוני, דוגמת החטיבה האסטרטגית באג"ת, תוך היעזרות במכוני מחקר אקדמאיים. אומנם, פתרון זה מצריך משאבים, שייתכן כי הקצאתם תהיה מורכבת, אך תרומתו האפשרית לזיהוי ההזדמנויות לשיתופי פעולה הינה בעלת חשיבות הולכת וגדלה.

גישה להתמודדות עם מבצעי השפעה

קארא פרדריק⁹

המאמר 'How to Defend Against Foreign Influence Campaigns: Lessons From Counter-Terrorism', פורסם באוקטובר 2018, בכתב העת 'War On The Rocks' ונכתב על ידי Kara Fredrick. כותבת המאמר מציעה גישה להתמודדות עם מבצעי השפעה, השואבת מניסיונה של ארה"ב בסיכול טרור.

רוסיה, סין איראן ושאר יריבותיה של ארה"ב משתמשות בקצב הולך וגובר במבצעי השפעה, כלומר, הן מארגנות מידע באופן מכוון כך שיבלבל, יטעה או ישנה את דעת הקהל בארה"ב. זאת, במטרה להשיג את מטרותיהן האסטרטגיות.

הגישה כוללת חמישה עקרונות מרכזיים להתמודדות יעילה עם מבצעי השפעה:

1. שיפור היכולות הטכנולוגיות על מנת לזהות השפעות זרות על תוכן בקמפיינים –

חברות כמו Google, Facebook ו-Twitter הצליחו לפתח שיטות לזיהוי תכנים הקשורים לטרור באמצעות שלושה נתיבים עיקריים. הנתיב הראשון הוא טכנולוגיות מבוססות למידת מכונה. כך, ניתן לראות שהחברות Microsoft ו-Facebook מאפיינות טקסטים, ביטויים, תמונות וקטעי ווידאו כבעלי זיקה לטרור כדי להכשיר את התוכנה בה הם משתמשים כדי לזהות תוכן דומה לפני הפצתו ברשת. הנתיב השני הוא צמצום תפוצתם של התכנים בעזרת טכנולוגיה, בעזרת מומחים וכן בעזרת הציבור. הנתיב השלישי מתמקד בצמצום האנונימיות, לדוגמה על ידי שיפור בדיקת חשבונות שהציגו דפוסים דומים, כך שתופחת הפצה אוטומטית של חומר הקשור לטרור.

2. עידוד הפלטפורמות השונות לשתף פעולה ביניהן - הכותבת טוענת שכשם

שהתעשייה משחקת תפקיד משמעותי בסיכול טרור, כך עליה למלא תפקיד משמעותי גם בהקשרי התמודדות עם הפצת נרטיבים שקריים. שיתופי פעולה בין החברות והגופים השונים יתרמו לכך, כפי שניתן לראות ב'פורום האינטרנט העולמי לסיכול טרור' בהשתתפות Facebook, YouTube, Twitter, Microsoft וחברות נוספות שיצרו בסיס נתונים משותף כדי לזהות פוטנציאל לתוכן הקשור לטרור ולאלימות.

3. יצירת שיתופי פעולה בין המגזר הפרטי לגופים ממשלתיים - אחד הלקחים

החשובים בארה"ב בסיכול טרור, ובפרט לאחר ה-9/11, הוא הצורך בשיתוף פעולה, בין סוכנויות המודיעין, הממשלה והמגזר הפרטי. שיתוף הפעולה, הכולל בין היתר שילוב מומחי מודיעין בפלטפורמות אופרטיביות, מעודד, לשיטת הכותבת, יעילות וחדשנות. הכותבת מציעה שילוביות דומה גם בהתמודדות עם מבצעי השפעה

⁹ חוקרת בתכנית לטכנולוגיה וביטחון לאומי ב-Center for a New American Security, ומילאה בעברה תפקיד בצוות מודיעין ב-Facebook להתמודדות עם טרור.

- בחברות בסקטור הפרטי. הצעת הכותבת כוללת ביצוע חילופי כוח אדם בין הגופים הממשלתיים והסקטור הפרטי לתקופות זמן מוגבלות, או יצירת צוותים ייעודיים להתמודדות עם מבצעי השפעה המשלבים אנליסטים מהמגזר הציבורי והפרטי.
4. **השקעת משאבים במאמצי מניעה וסיכול** - בהקשר למאמצי מניעה וסיכול, מתייחסת הכותבת לכוח האדם והמשאבים הרבים שהושקעו בסיכול פעולות טרור. הגופים הממשלתיים נקטו בגישה, בה השקיעו משאבים רבים, שיש להעביר את המערכה אל האויב, כך שהוא יהיה עסוק בהגנה ולא בהתקפה. גם בסקטור הפרטי השקיעו רבות במאבק, בתוך כך, נקטו חברות שונות בגישה פרו-אקטיבית להפצה של מסרים נגדיים ולהסטת קיצוניים פוטנציאליים מתכני טרור.
5. **הסתייעות בבעלות בריתה של ארה"ב** - חלק מהצעותיה של הכותבת כבר מתממשות הלכה למעשה, אך היא מדגישה כי יש למסד את כל כיווני הפעולה. זאת, תוך הסתייעות בניסיון שנצבר בתחום סיכול הטרור בקרב ארגוני המודיעין השונים של בעלות בריתה של ארה"ב.

ייתכן כי יהיה מעניין להמשיך את כיוון המחשבה ולבחון את ההבדלים בין דרך ההתמודדות עם מבצעי השפעה המתבצעים על ידי מדינות, לבין מבצעי השפעה המתבצעים על ידי ארגונים לא מדינתיים. בנוסף, יש לתת דגש על הקושי להעריך את האיום הנשקף מפעולות בתחום ההשפעה, מכיוון שהן מתבצעות לעיתים ב"תחום אפור".

קהילת המודיעין בישראל יכולה לאמץ חלק מהצעותיה של כותבת המאמר. כך, קהילת המודיעין תוכל להסתייע בבסיס הנתונים האדיר של חברות בסקטור הפרטי, בארץ ובחו"ל, המזהות פוטנציאל לתוכן הקשור לטרור ואלימות. כמו כן, הצעתה של הכותבת לבצע שילוביות בין הסקטור הפרטי לגופים הממשלתיים על ידי חילופי כוח אדם נקודתיים לתקופות זמן מוגבלות, עשויה לייעל את עבודת הניטור של התוכן הפוגעני, להעשיר את המומחים משני הסקטורים ובהמשך אף להוביל לפרויקטים משותפים המשלבים את הידע שנצבר בשני הצדדים.